

sedeli v parku nasproti naše ulice in mama se je tako poglobila v pogovor z Ivanom Cankarjem, da ni opazila, da me že nekaj časa ni, in so me potem našli v glasbenem paviljonu, kako sedim na tleh in poslušam muziko. Je pa vmes že klicala policijo. Ob tej priliki mi je Cankar potem dal jabolko. **kalvin jabolko**, to sem si za vse življenje **zapomnila**, veliko in lepo jabolko, za odkupnino, ker se je čutil krivega, češ da je **preveč okupiral** mamo z razgovorom in **sem se jaz izgubila**. Za jabolko je dal eno srebrno krono, to je večkrat povedal.

Čena pa se še spominjate v zvezi z Ivanom Cankarjem?

To pa je zelo bolesten spomin zame, ker se je ravno tisti zaboj izgubil pri selitvi, kjer je imela mama spravljeno vso njegovo **zapuščino**, ilustracije, ki jih je meni narisal, vedno kadar mi je pripovedoval zanimive pravljice. Sedela sem mu na kolenih, in vem, da sem občudovala njegove lepe kravate, ki jih je nosil, vsakič kakšno drugo, ker je stanoval pri izdelovalcih kravate. In jaz sem ga strašno rada imela.

Imela sem igračko, majhen šivalni strojček, in sem ga prosila, da mi je oblecko naredil za punčko. Za njega je bilo to čisto lahko, saj je bil njegov oče krojač. Jaz pa tega seveda nisem vedela. Šele kasneje se mi je razjasnilo.

Takrat, ko vam je pripovedoval zgodbe, je zraven risal?

Ja, in jaz sem mu sedela na kolenih in se ga držala okrog vratu. Prišel je na obisk, z dr. Prijateljem in dr. Nachtigalom. Nachtigal se je samo prikazal pri vratih, se zasmejal in mama je rekla: »Smeje se, kot bi orehe trl.« To mi je ostalo v spominu. Je

ga zgodnjeva otroštvu? Ste vedeli, da mama piše pesmi? Vam je kdaj kakšno prebrala?

Vsako pesem, ki jo je napisala, tako otroško ali za odrasle, je na nas nekako preizkusila, zanimal jo je naš odziv. Ampak pri tem sem bila jaz netalentirana. Nisem sledila tako kot moj bratec. Moj bratec je bil pa povsem drugačen. Bil je edinstven. In mama je tudi vedela, da je. Bil je izredno živahen, samo sonce ga je bilo. Živ je bil, dostopen, govoril je zelo hitro, rekel je: »moja luškana mamica«, slovensko je govoril, jaz pa bolj nemško, ker sem zelo občudovala očeta. Oče je govoril doma zgolj nemško. Mati pa slovensko. Kadar pa je morala vse tri o čem obvestiti, je morala govoriti nemško. In to je bilo velikokrat. Kadar se je česa lotila, je to končala ne glede na druge stvari. Delala je s takim žarom, da je na vse drugo pozabila. Jaz sem vedela, da bo oče kmalu doma in da kosila še ni, in sem sama skuhala, takrat – bilo mi je šest let – sem se naučila skuhati prežganko. Bila sem popolnoma »zatišan« otrok, potisnjena v kot zaradi močnih značajev svojih staršev. Nisem živela svojega življenja, koristna pa sem bila. Do poroke nisem živela zase. Mi verjamate? Enkrat sem sočustvovala z enim, drugič z drugim.

Kako je bilo potem na obisku pri Cankarju?

Ja, tista dva oficirja sta tam sedela in meni se je zdelo, da sta tam kar domača. To sta bila nevestina brata, brata Cankarjeve neveste Štefke. Štefka si je takrat že kupila poročno obleko za poroko s Cankarjem. Je imela že vse pripravljeno. Moji mami je razlagala, da je sicer še nima doma, ampak da je taka in taka... Cankar pa je rekel, ko sta bila njena brata v sobi: »Štefi, bring in die Küche Rum mit Tee!« In ona je postregla še s piškoti. Vse, kar se je takrat zgodilo, se mi je zdelo zelo pomembno, saj sem prvič spoznala Cankarja v njegovem okolju. To mi je res drag spomin.

Ali je Cankar še večkrat prihajal k vam?

Cankar je večkrat prihajal, velikokrat.

Sam ali s svojo družbo, s prijatelji? O Vaši mami, Vidi Jerajevi, literarni zgodovinarji pišejo, da je poznala Murna pa tudi Aškercu. Ju je poznala od prej ali tudi z Dunaja?

Z Aškercem pa tudi z Murnom si je dopisovala, že prej ves čas; že ko je živela v Zasipu pri Bledu, jo je Aškerc spodbujal. Še posebej pa jo je k pisanju pesmi vzpodbujala Marica Nadliškova (mati Vladimira Bartola), s katero je bila v tesnem prijateljstvu. Tudi Govekar se je zanimal zanjo in jo spodbujal k pesnikovanju. Vsi po vrsti pa so jo hoteli usmerjati, jo izboljšati, da bi uporabljala bolj umetelne oblike, da bi bolj umetniško obdelala besedilo, svetovali so ji bolj socialne teme, potem pa ji očitali, da postane patetična, kadar se jih loteva. Mama je bila socialno globoko čuteča, ampak prav to je zaneslo v patos in jo včasih napravilo izumetničeno.

Torej so njeni »mentorji« hoteli, da bi drugače pela, bolj »umetniško«?

Ja, da bi posvetila več časa oblikam ali pa jeziku. Iz nje pa je kar vrelo. In v tem jo je le Cankar globoko poznal in ji hotel k njeni knjižici pesmi napisati predgovor. To je nekaj desetletij kasneje povedala Josipu Vidmarju in užalilo jo je, ko je rekel, da je bil to poklon njeni osebi, ne pa pesmim. Cela družina je bila takrat ogorčena, ko je to rekel, četudi je bil prijatelj... Šlo je za njeno prvo zbirko iz leta 1908.

Kako pa je prišlo do poznanstva s Prijateljem?

To je bilo zelo dramatično. Prišla je cela skupina: Murn, Aškerc, dr. Prijatelj in drugi v Zasip k mami, kjer je službovala

deževnike v Dunajskem gozdu. Stritar se je v tej družbi ni dobro počutil, imeli so ga za okostenelega in nazadnjaškega. Moj oče je prihajal po predstavitvah v gostilno »Patick«, kjer je bilo od vseh proslavljano

Vida Jerajeva s hčerko Vido, ok. 1908.

kegljišče in gostišče. Tam je bil tudi klavir. Cankarjevo branje je oče dopolnjeval s svojimi spremljajočimi improvizacijami. Tam sem imela priliko tudi občudovati secesijsko opremo Cankarjevih novih dram, vseh po vrsti, od Jakoba Rude do Hlapcev. Cankar je moji mami prinesel vsako svojo novo knjigo s posvetilom. Leta 1912 smo se preselili v Purkersdorf, tam je mama znova prevzela vlogo gostiteljice za slovenske pisatelje. Ampak časi so se spreminjali. Bližala se je vojna in zaton Monarhije.